

RIIGIKOHUS

ÕIGUSTEABE- JA KOOLITUSOSAKOND

**Riigikohtu praktika tsiviilasjades
jaanuar–aprill 2019**

Aktuaalse praktika ülevaade

Kätlin Piho

analüütik

Marleen Abel

praktikant

Tartu

2019

SISUKORD

1. STATISTILINE ÜLEVAADE	3
2. AKTUAALNE PRAKTIKA.....	4
2.1. MATERIAALÕIGUS	4
2.1.1. Isikuandmete avaldamise õigusvastatus (2-17-1026/47).....	4
2.1.2. Konkurentsipiirangu ruumiline ja esemeline kehtivus (2-15-16682/73)	5
2.1.3. Elamu vastavus keskmisele kvaliteedile (2-17-1937/52).....	7
2.1.4. Kahju kindlakstegemise kulude hüvitamine (2-17-13363/53)	7
2.1.5. Töö vastavus töövõtulepingu tingimustele (2-16-16481/77)	8
2.1.6. Ebaõigete andmete ümberlükkamine (2-17-17140/47).....	9
2.1.7. Tasu tehnoarajatise talumise eest (2-16-7011/114)	10
2.1.8. Osanikuga õigusvaidluse pidamise otsustamine (2-16-6563/81).....	11
2.1.9. Otsustusõiguse üleandmine lapse kasuvanemale (2-18-3298/40).....	11
2.2. MENETLUSÕIGUS.....	13
2.2.1. Kohtutäituri tasu (2-17-11697/30)	13
2.2.2. Tõendamiskoormis sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi korral (2-17-1937/52)	13
2.2.3. Sissenõude pööramine töövõimetoetusele (2-18-4482/25).....	14
2.2.4. Jälitusprotokolli lubatavus tsiviilkohtumenetluses (2-15-13216/93)	16
2.2.5. Menetluskulude vaidlustamine lihtmenetluse asjas (2-17-13363/52).....	17
2.2.6. Esialgne õiguskaitse hagita perekonnaasjas (2-18-16690/41)	17
2.2.7. Riigi õigusabi esialgse õiguskaitse lahendamisel (2-18-16690/41)	18

1. STATISTILINE ÜLEVAADE

1. jaanuarist kuni 30. aprillini 2019 tegi Riigikohtu tsiviilkolleegium põhistatud lahendi 53 tsiviilasjas, sealhulgas lahendas kolleegium kogu koosseisus seitse tsiviilasja. Seitsmele lahendile kirjutati eriarvamus. Kolmel korral tegi kolleegium otsuse üksnes resolutsioonina. Kahes asjas andis kolleegiumi kolmeliikmeline koosseis asja lahendada kogu koosseisule. Kahes asjas kuulutas kolleegium menetluse kinniseks, neist ühes kohtulahendit ei avalikustatud, teises avalikustati kohtulahend osaliselt.

Järgneb ülevaade 1. jaanuarist kuni 30. aprillini 2019 tsiviilasjades tehtud lahenditest, milles Riigikohus on andnud olulisemaid uudseid seisukohti õigusaktide tõlgendamisel või mis on olulised praktika ühtlustamise seisukohalt. Vaatamata sellele, et tegemist on Riigikohtu praktika ülevaatega, tuleb silmas pidada, et Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti üksnes kohtulahendites. Ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu lahendites väljendatud seisukohtadega.

2. AKTUAALNE PRAKTIKA

2.1. MATERIAALÕIGUS

2.1.1. Isikuandmete avaldamise õigusvastatus ([2-17-1026/47](#))¹

Tsiviilkolleegium selgitas otsuses pankade ja maksehäireregistri pidajate kohustusi maksevõlgnevuse avaldamisel kuni 15. jaanuar 2019 kehtinud isikuandmete kaitse seaduse (IKS) järgi. Kostja veebilehel oli avaldatud hageja kohta maksehäire, mistõttu keeldus kolmas isik hagejaga laenulepingut sõlmimast. Kohtu hinnangul oli maksehäireregistris avaldatud informatsioon õige.

Kolleegium leidis, et asjaolu, et avaldatud andmed olid õiged, ei tähenda tingimata, et kostja on hageja isikuandmeid töödeldnud õiguspäraselt. Andmete avaldamise õiguspärasust tuleb kontrollida IKS § 11 lg-te 6 ja 7 (isikuandmete töötlemine krediitdivõimelisuse hindamise eesmärgil) ning IKS § 15 (andmesubjekti teavitamine) järgi. IKS § 11 lg 6 kohaselt on isikute krediitdivõimelisuse hindamise või muul samasugusel eesmärgil kolmandatele isikutele edastamiseks mõeldud isikuandmete töötlemine lubatud üksnes juhul, kui kolmandal isikul on isikuandmete töötlemiseks õigustatud huvi (p 1) ja isikuandmete edastaja on tuvastanud kolmanda isiku õigustatud huvi, kontrollinud edastatavate andmete õigsust ning registreerinud andmeedastuse (p 2). Kolmandaks isikuks IKS § 11 lg 6 mõttes ei ole isikuandmete vastutav või volitatud töötleja (IKS § 9).²

Kolleegium jõudis seisukohale, et isikuandmete edastajal tuleb tõendada, et ta on IKS § 11 lg 6 p-st 2 tuleneva kohustuse täitnud. Sealjuures ei piisa andmete õigsuse kontrollimiseks üksnes algselt edastajalt üleküsimisest, vaid vastutaval töötlejal peavad olema täpsemad andmed, mis võlgnevuse olemasolu kinnitaksid.³

Isegi kui IKS § 11 lg-s 6 sätestatud eeldused andmete edastamiseks on täidetud, ei ole isiku krediitdivõimelisuse hindamise või muul samasugusel eesmärgil andmete kogumine ja kolmandatele isikutele edastamine lubatud siiski IKS § 11 lg 7 p 2 kohaselt mh siis, kui see kahjustab ülemäära andmesubjekti õigustatud huve. Kolleegiumi arvates ei tulene IKS § 11 lg 7 p 2 sõnastusest, et ülemäära kahjustamist tuleks hinnata üksnes andmete edastamise kestuse kontekstis. IKS § 11 lg 7 p 2 sisaldab kaalutlusruumi, mistõttu tuleb iga kord konkreetse juhtumi asjaoludele tuginedes kaaluda, kas vajadus isiku nõusolekuta isikuandmete edastamiseks kolmandatele isikutele kaalub üles andmesubjekti õiguste ja huvide riive.⁴ Andmekaitse Inspektsiooni maksehäirete avaldamise juhendis⁵ on leitud, et näiteks ei või edastada andmeid, mis lepingu rikkumise seisukohast on ilmselgelt ebaolulised või asjassepuutumatud. Seega tuleb kohtul huvide kaalumisel arvesse võtta nii võlgnevuse suurust kui ka võlgnevuse tekkimise asjaolusid.⁶

IKS § 15 lg 1 kohaselt tuleb andmesubjekti isikuandmete töötlemisest teavitada, kui ei esine IKS § 15 lg-s 2 sätestatud asjaolusid. Teavitamata jätmisel on andmete töötlemine õigusvastane, välja arvatud juhul, kui esineb mõni IKS § 15 lg-s 2 sätestatud asjaoludest. IKS § 15 lg 2 kohaselt ei ole andmesubjekti vaja tema isikuandmete töötlemisest teavitada, kui andmesubjekt

¹ RKTko 13.03.2019, [2-17-1026/47](#).

² Samas, p-d 21 ja 22.

³ Samas, p 24.

⁴ RKHKo 12.12.2011, [3-3-1-70-11](#), p 21.

⁵ Maksehäirete avaldamine.

https://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/maksehäirete_avaldamine.pdf

⁶ RKTko 13.03.2019, [2-17-1026/47](#), p 25.

on andnud nõusoleku oma isikuandmete töötlemiseks või kui andmesubjekt on IKS § 15 lg-s 1 nimetatud asjaoludest teadlik.

Kolleegium leidis, et nõusolek peab vastama IKS § 12 nõuetele, st olema kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, välja arvatud juhul, kui vorminõude järgimine ei ole andmetöötluse erilise viisi tõttu võimalik. Kui nõusolek antakse koos teise tahteavaldusega, peab isiku nõusolek olema selgelt eristatav. Teisteks tahteavaldusteks on muu hulgas muud lepingutingimused.⁷

Lisaks selgitas kolleegium ka andmete edastamise peatamist IKS § 24 p 5 alusel. IKS § 24 p 5 kohaselt on isikuandmete töötleva isikuandmete töötlemisel kohustatud isikuandmed, mille õigsus on vaidlustatud, sulgema kuni andmete õigsuse kindlakstegemiseni või õigete andmete väljaselgitamiseni. Kolleegiumi arvates ei ole tulene IKS § 24 p-st 5, et andmete edastamine tuleb peatada üksnes andmete õigsuse kohtuliku kontrollimise korral. Kuni 24.05.2018 kehtinud andmekaitse direktiivi⁸ art 12 punkti b järgi peab igal andmesubjektil olema õigus nõuda vastutavalt töötlejalt direktiivile mittevastavalt töödeldud, sh ebaõigete andmete parandamist, kustutamist või sulgemist. Seega on direktiivi kohaselt andmesubjektil nõudeõigus otse vastutava töötleva vastu. Kolleegiumi arvates paneb IKS § 24 p 5 isikuandmete töötlejale täiendava kontrollkohustuse andmete õigsuse kontrollimiseks. Kui andmete õigsus on vaidlustatud, peab andmete töötleva nende õigsust kontrollima. Kui andmete töötleva hinnangul on andmed õiged, siis võib ta andmete edastamisega jätkata, kuid sellisel juhul ta riskib vastutusega, kui hiljem tuvastatakse siiski andmete ebaõigsus. Kui andmete töötleva hinnangul on andmed valed, siis saab ta nende töötlemise ise lõpetada.⁹

2.1.2. Konkurentsipiirangu ruumiline ja esemeline kehtivus ([2-15-16682/73](#))¹⁰

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis analüüsis, milline peaks olema töölepingus sätestatud konkurentsipiirangu kehtivus olukorras, kus lepingus ei ole konkurentsipiirang ruumiliselt piisavalt piiritletud. Kolleegiumi enamus leidis, et kui piirangu ulatus on kindlaks määratud ebaselgelt või seda ei ole kindlaks määratud, tuleb poolte tahe kindlaks teha sellekohast kokkulepet tõlgendades.

Konkurentsipiirang kitsendab oluliselt töötaja õigust valida vabalt tegevusala või töökohta. Seetõttu on sellekohase kokkuleppe sõlmimine õigustatud vaid juhul, kui on tuvastatud kõik töölepingu seaduse (TLS) § 23 lg-test 2 ja 3 tulenevad eeldused:

- piirang kaitseb töötaja erilist majanduslikku huvi, mille saladuses hoidmiseks on töötajal õigustatud huvi;
- piirang on ruumiliselt, ajaliselt ja esemeliselt mõistlikult ja töötajale äratuntavalt piiritletud.

Kui üks eeltoodud nõuetest on täitmata, on konkurentsipiirangu kokkulepe TLS § 23 lg 4 järgi tühine.¹¹

Töötaja leidis, et konkurentsipiirangu ruumiline ulatus nähtub töölepingu punktist, mille kohaselt oli töötaja töö tegemise kohaks Tallinn ja/või töötaja määratud töö tegemise koht.

⁷ Samas, p 29.

⁸ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 24. oktoobri 1995. a direktiiv nr 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta.

⁹ RKTko 13.03.2019, [2-17-1026/47](#), p 31.

¹⁰ RKTko 12.03.2019, [2-15-16682/73](#).

¹¹ Samas, p 12.

Lisaks teadis töötaja tööandja sõnul töölepingu sõlmimisel, et tööandja teeb ehitustöid nii Eestis kui ka väljaspool Eestit. Kolleegium nõustus ringkonnakohtuga, et kokkulepet VÕS § 29 lg-te 4 ja 5 järgi tõlgendades ei ole see ülemaailmses ulatuses TLS § 23 lg 3 järgi töötajale ära tuntav. Ka sellest, et töötaja väidetavalt kokkuleppe sõlmimisel teadis, et tööandja teeb ehitustöid ka väljaspool Eestit, ei saa mõistliku isiku seisukohast pidada äratuntavaks, et konkurentsipiirangu ruumiliseks alaks on kogu maailm.¹²

Samas leidis kolleegium, et konkurentsipiirangu kokkulepete puhul ei saa mõistlikult järeldada, et pooled sõlmivad selliseid lepinguid, soovides, et need ei kehtiks mitte kusagil. Mõistliku isiku seisukohast peaks olema Eestis sõlmitud konkurentsipiirangu kokkuleppe ruumilise alana eelduslikult äratuntav Eesti kui riik, kus tööandja töötajale teadaolevalt tegutseb konkurentsipiirangu kokkuleppe sõlmimise ajal. Kui tööandja tegutseb konkurentsipiirangu kokkuleppe sõlmimise ajal töötajale teadaolevalt ka väljaspool Eestit, kuid pooled ei ole konkurentsi osutamise keelus väljaspool Eestit selge sõnaga kokku leppinud, siis konkurentsipiirang väljaspool Eestit ei kehti. Lisaks tuleb välja selgitada, kas töötajale oli konkurentsipiirang ruumiliselt äratuntav nn kitsamas ulatuses (s.o Eestis). Selleks tuleb hinnata, kas juhul, kui töötajale oli konkurentsipiirangu kokkuleppe sõlmimise ajal teada, et tööandja teeb ehitustöid Eestis, saab mõistliku isiku seisukohast järeldada, et eelduslikult on üksnes Eesti töötaja jaoks kokkuleppe järgi äratuntav kui konkurentsipiirangu ruumiline ala.¹³

Kui tuvastatakse, et töötajale oli konkurentsipiirang ruumiliselt äratuntav kitsamas ulatuses, tuleb anda hinnang ka teistele TLS §-s 23 sätestatud nõuetele. Kolleegium märkis konkurentsipiirangu esemelise mõistliku ja äratuntava piiritlemise kohta, et TLS § 23 lg 1 kohaselt tuleb tööandjal ja töötajal konkurentsipiirangu sätestamisel kokku leppida, kes on tööandja konkurendiks ning milles seisneb konkureeriv tegevus, mis võib tööandjat kahjustada. Kuivõrd piirang peab olema proportsionaalne tööandja kaitstava huviga, on oluline tuvastada, et konkurent tegutseb sisuliselt tööandjaga samas tegevusvaldkonnas. See tähendab, et tuleb võrrelda kahe äriühingu sisulist tegevust. Samuti on oluline tuvastada, et töötaja töö konkurendi juures on sisuliselt seotud endise tööandja konkureeriva tegevusega. See tähendab, et töötajale ei saa olla keelatud igasugune töö konkurendi juures, vaid üksnes tegevused teisel töökohal, mis võib töötaja endise tööandja majandustegevust mõjutada.¹⁴

Riigikohus nõustus samas asjas tehtud ringkonnakohtu otsusega, et TLS § 23 lg 2 lubab pooltel sõlmida kokkuleppeid ka ülemaailmse konkurentsipiirangu kohta, kuid sellise ulatusliku piirangu vastu peab tööandjal olema eriline majanduslik huvi.¹⁵

Otsusele kirjutati eriarvamus, milles leiti, et kui lepingus konkurentsipiirangu ruumilist ulatust kindlaks ei määratud, siis ei ole konkurentsipiirangu ruumilise piiritlemise nõue täidetud ja konkurentsipiirang on TLS § 23 lg 4 alusel tühine olenemata sellest, kas töötajal oleks olnud võimalik töölepingu muid sätteid tõlgendades mõista, millises ulatuses võiks tööandjal olla huvi konkurentsipiirangu kokkuleppe kehtivuse vastu. Kui käsitleda töösuhtes sõlmitud konkurentsipiirangu ruumilise ulatuse kindlaks määratust viisil, nagu kolleegiumi enamus on seda teinud, toob see eriarvamuse kirjutanud kohtunike hinnangul kaasa olukorra, kus töötajale kehtib ka üldsõnaline konkurentsipiirangu kokkulepe, mis ei vasta TLS § 23 lg-s 3 sätestatud piiritlemise nõuetele. See ei täida töötaja kaitse eesmärki, milleks piiritlemise nõuded on sätestatud.¹⁶

¹² Samas, p 15.

¹³ Samas, p 15.

¹⁴ Samas, p 16.

¹⁵ Samas, p 17.

¹⁶ Riigikohtunike M. Seppiku, T. Tampuu ja J. Luige eriarvamus [2-15-16682/74](#).

2.1.3. Elamu vastavus keskmisele kvaliteedile ([2-17-1937/52](#))¹⁷

Riigikohtu tsiviilkolleegiumi töi lahendis välja konkreetseid asjaolusid, mille esinemisel ei vasta eluruum keskmisele kvaliteedile võlaõigusseaduse (VÕS) § 77 lg 1 mõttes.

Kui lepingus ei ole elamu kvaliteedi osas eritingimusi, tuleb elamu võimalike puuduste üle otsustada VÕS § 217 lg 2 p 2 ja § 77 lg 1 alusel, st tuleb kindlaks teha, kas elamu vastab selle kasutamiststarbele, st sobib elamiseks ja on vähemalt keskmise kvaliteediga. Varasemalt on Riigikohus leidnud, et elamu kasutamine elamiseks eeldab selle mõistlikku soojaks kütmise võimalust ja soojapidavust, mida saab pidada elamu tavalise kasutamise eelduseks. Puudulikult soojustatud ja vähese soojapidavusega maja ei saa olla vähemalt keskmise kvaliteediga VÕS § 77 lg 1 teise lause mõttes.¹⁸

Kolleegium täiendas seda põhimõtet ning leidis selles asjas, et mittevastavus keskmisele kvaliteedile esineb ka siis, kui vesi jookseb läbi keldrisse või elamu kandekonstruktsioonide omavahelisest deformatsioonist on tekkinud pragu. Ringkonnakohus tuvastas, et need elamu puudused ei olnud tingitud tavapärasest kulumisest, vaid ehitusveast. Kolleegium märkis lisaks, et ainuüksi võimalus maja soojaks kütta ei tähenda elamu vastamist sihtotstarbele, kui selleks kulub ebamõistlikult palju energiat.¹⁹

2.1.4. Kahju kindlakstegemise kulude hüvitamine ([2-17-13363/53](#))²⁰

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis analüüsis, kas kulu, mida kindlustusandja kandis selleks, et teha kindlaks kindlustusvõtjale tekkinud kahju, on hüvitatav. Kolleegiumi enamus leidis VÕS § 489 lg 1 ja § 492 lg 1 koostoimes tõlgendades, et kindlustusandja ei või nõuda kahju tekitajalt kahju kindlakstegemise kulude hüvitamist.

VÕS § 492 lg 1 alusel läheb kindlustusandjale tema hüvitatava kahju ulatuses üle kindlustusvõtja kahju hüvitamise nõue kolmanda isiku vastu. Kolleegiumi arvates ei saanud kahju kindlakstegemise kulu hüvitamise nõue viidatud sätte alusel üle minna, kuivõrd tuvastatud asjaoludel ei olnud kindlustusvõtjal sellist kahju tekkinud. VÕS § 164 lg 2 ja § 173 lg 2 järgi ei mõjuta nõude üleminek ei loovutamise ega seaduse alusel selle identiteeti, st nõue läheb üle sellises seisundis, nagu see on. Kahju hüvitamise nõude esimeseks eelduseks on kahju tekkimine ehk varaline diferents VÕS § 127 lg 1 mõttes. Kohtute tuvastatud asjaoludel ei ole kindlustusvõtja kahju kindlakstegemise kulu kandnud.²¹

VÕS § 489 lg 1 järgi peab kindlustusandja viivitamata tegema kindlaks hüvitamisele kuuluva kahju suuruse. Seega täitis hageja kahju kindlakstegemise kulude kandmisel kindlustuslepingujärgset kohustust ning kindlustusvõtja ei ole kahju kandnud. Seetõttu ei saa selline nõue VÕS § 492 alusel kindlustusandjale ka üle minna.²²

Lahendile kirjutatud eriarvamuse kohaselt tuleb VÕS § 128 lg-t 3, § 489 lg-t 1 ja § 492 lg-t 1 koostoimes tõlgendada selliselt, et kahju suuruse kindlakstegemise kulude kandmisega on kindlustusandja hüvitanud vastavas osas ka kindlustusvõtjale tekkinud kahju, mille hüvitamist

¹⁷ RKTko 14.03.2019, [2-17-1937/52](#).

¹⁸ RKTko 20.03.2012, [3-2-1-5-12](#), p 29.

¹⁹ RKTko 14.03.2019, [2-17-1937/52](#), p 20.

²⁰ RKTkm 10.04.2019, [2-17-13363/52](#).

²¹ Samas, p 23.

²² Samas, p 24.

see võinuks nõuda ise kahju tekitajalt, ning seetõttu on vastavas osas ka kindlustusvõtja kahju hüvitamise nõue kahju tekitaja vastu kindlustusandjale üle läinud.²³

2.1.5. Töö vastavus töövõtulepingu tingimustele ([2-16-16481/77](#))²⁴

Tsiviilkolleegium selgitas kogu koosseisu otsuses, millisel juhul vastab töö lepingutingimustele, kui pooled ei ole töövõtulepingus selgelt kokku leppinud töö omadusi.

VÕS § 641 lg 2 p 2 kohaselt ei vasta töö lepingutingimustele:

- 1) kui see ei sobi otstarbeks, milleks tellija seda vajab ja mida töövõtja lepingu sõlmimise ajal teadis või pidi teadma, kui tellija võis mõistlikult tugineda töövõtja erialastele oskustele või teadmistele;
- 2) muul juhul aga otstarbeks, milleks seda liiki tööd tavaliselt kasutatakse.

Kolleegium selgitas, et kui tellija soovib tööd kasutada mingil kindlal viisil, mis ei vasta tavapärasele kasutusotstarbele, peab tellija sellest töövõtjale enne lepingu sõlmimist teatama. Kui tellija seda ei tee, ei ole tal eeldatavasti õigust tugineda töö lepingutingimustele mittevastavusele põhjusel, et töö ei sobi sellel otstarbel kasutamiseks. Samas võib töövõtja vastutada VÕS § 641 lg 2 p 2 järgi töö sobimatuse eest tellija soovitud spetsiifiliseks kasutusotstarbeks juhul, kui töövõtja pidi sellest otstarbest lepingu sõlmimise ajal teadma vaatamata sellele, et tellija seda ei avaldanud. Hindamisel, kas töövõtja pidi lepingu sõlmimise ajal teadma, milliseks otstarbeks tellija tööd vajab, tuleb mh arvestada poolte kohustusi lepingueelsete läbirääkimiste käigus.²⁵

Kui töövõtjal pidi asjaoludest tulenevalt, sh tellijalt saadud teabe või objektiga tutvumise põhjal, tekkima kahtlus, et tellija võib vajada tööd kasutusotstarbeks, mis ei ole käsitatav töö tavapärase kasutusotstarbena, võib VÕS § 14 lg-test 1 ja 2 tuleneda majandus- või kutsetegevuses tegutsevale töövõtjale kohustus küsida tellijalt töö soovitava kasutusotstarbe kohta lisateavet. Seda eelkõige juhul, kui töö kasutusotstarbest võivad sõltuda nõuded, millele tehtav töö peab vastama, samuti võimalikud riskid, millest võib sõltuda töö vastavus ettenähtud eesmärkidele ja tellija vajadustele, ning millest tellija informeerimist saab töövõtjalt tema erialaseid oskusi ja teadmisi arvestades mõistlikult oodata. Kogemuste ja eriteadmistega töövõtjalt saab mõistlikult oodata tellija teavitamist ka ohtudest, mis kaasnevad ehitusprojekti ja pinnaseuuringute puudumisega, kui töövõtjale teadaoleva informatsiooni põhjal mh töö kavandatud kasutusotstarbe kohta saab temalt mõistlikult eeldada nende ohtude äratundmist. Kui töövõtja jätab töö spetsiifilise kasutusotstarbe välja selgitamata olukorras, kus seda võis temalt mõistlikult oodata, saab lugeda, et töövõtja pidi VÕS § 641 lg 2 p 2 tähenduses teadma, et tellija vajab tööd selleks otstarbeks.²⁶

Kuna töö lepingutingimustele mittevastavus on üks tellija nõude eeldus, peab tellija tõendama asjaolusid, mis kinnitavad töövõtja teadma pidamist töö spetsiifilisest kasutusotstarbest.²⁷

Kui töövõtja ei teadnud ega pidanud lepingu sõlmimise ajal teadma, et tellija soovib tööd kasutada mingil spetsiifilisel kasutusviisil, või et tellija ei võinud mõistlikult tugineda töövõtja

²³ Riigikohtunike P. Jerofejevi, V. Kõve ja T. Tampuu eriarvamus [2-17-13363/53](#).

²⁴ RKTko 05.04.2019, [2-16-16481/77](#).

²⁵ Samas, p-d 19.1–19.2.

²⁶ Samas, p-d 19.4–19.5.

²⁷ Samas, p 19.6.

erialastele oskustele või teadmistele, tuleb VÕS § 641 lg 2 p 2 järgi hinnata, kas töövõtja tehtud töö sobis otstarbeks, milleks seda liiki tööd tavaliselt kasutatakse.²⁸

Lisaks selgitas kolleegium ka VÕS § 641 lg 3 kohaldamist märkides, et tellija juhise andmiseks saab lugeda ka olukorda, kus tellija valib erinevate töövõtja pakutud variantide, sh materjalide vahel. Samas kui tellija valib sellise variandi, mis töö spetsiifiliseks kasutusotstarbeks ei sobi, vabaneb töövõtja vastutusest VÕS § 641 lg 3 järgi üksnes siis, kui ta on kas enne või pärast variantide väljapakkumist tellijale selgitanud selle variandi sobimatuse aluseks olevaid asjaolusid või juhtinud tellija tähelepanu sellega kaasnevatele riskidele ning tellija jääb töövõtja selgitustele vaatamata oma valikule kindlaks.²⁹

2.1.6. Ebaõigete andmete ümberlükkamine ([2-17-17140/47](#))³⁰

Riigikohtu tsiviilkolleegium selgitas otsuses, et ebaõigeid andmeid avaldanud isikult saab andmete ümberlükkamist nõuda üldjuhul vaid samal viisil ja samas kohas, kuidas ja kus need avaldati.

Asjas oli vaidlus selle üle, kas hageja saab nõuda, et kohus kohustaks kostjat lükkama ümber andmed, mis kostja avaldas oma magistritöös ja saatele antud intervjuus ning mis seejärel omakorda avaldati ajalehtede veebi- ja paberväljaannetes.

Riigikohtu varasemale praktikale tuginedes selgitas kolleegium otsuses, et kannatanul on üldjuhul õigus nõuda tema kohta ebaõigeid andmeid avaldanud isikult nende andmete ümberlükkamist samal viisil ja samas kohas, kuidas ja kus need avaldati. See tähendab, et kui andmed avaldati meediaväljaandes, saab nõuda andmete ümberlükkamist samas meediaväljaandes, või kui andmeid avaldati konkreetsetele isikutele, saab nõuda andmete ümberlükkamist samade konkreetsete isikute ees.³¹ Kolleegium on varem selgitanud ka seda, et:

- 1) andmete avaldamine VÕS § 1047 tähenduses on andmete kolmandatele isikutele teatavaks tegemine;
- 2) juhul, kui andmed avaldatakse meedias (ajakirjanduses), siis võib lisaks meediaväljaandele olla avaldajaks ka andmeid meediaväljaandele edastanud isik;
- 3) VÕS §-st 1047 ei tulene, et avaldajaks saaks olla üksnes meediaettevõtja;
- 4) VÕS § 1047 lg 4 järgi vastutab ka isik, kes avaldas ebaõigeid andmeid meediaväljaandele;
- 5) viimati nimetatud isikult saab nõuda ebaõigete andmete ümberlükkamist, kuid ainult meediaväljaande ees.³²

Kolleegium märkis, et juhtudel, kus meediaväljaanded väidetavalt kajastasid kostja varem antud intervjuus avaldatud andmeid, ei saa kostjat lugeda nendes kajastustes avaldatud andmete avaldajaks ning seega ei kohaldu nendel juhtudel VÕS § 1047 lg 1. Küll aga võib hageja VÕS § 1055 lg 1 kohaselt nõuda, et kostja teeks enda kulul vajalikke toiminguid väidetavate ebaõigete andmete ümberlükkamiseks samades meediaväljaannetes.³³ VÕS § 1055 lg 1 esimesest lausest tulenevalt on hagejal juhul, kui kostjat ei saa pidada avaldajaks, kellelt saaks VÕS § 1047 lg 4 alusel nõuda ebaõigete andmete ümberlükkamist või avalduse tegemist

²⁸ Samas, p 18.4.

²⁹ Samas, p 20.

³⁰ RKTko 19.03.2019, [2-17-17140/47](#).

³¹ RKTkm 17.12.2014, [3-2-1-140-14](#), p 14.

³² RKTko 09.01.2013, [3-2-1-166-12](#), p 13.

³³ RKTko 19.03.2019, [2-17-17140/47](#), p 11.

ümberlükkamiseks, kuid kes põhjustas ebaõigete andmete avaldamisega samade andmete avaldamise teise isiku poolt ning kui tema tegevus oli õigusvastane VÕS § 1045 lg 1 p 6 ja § 1047 lg-te 2 ja 3 järgi, õigus nõuda kostjalt nt avalduse esitamist meediaväljaannetele, kus ta teatab, et hageja kohta esitatud andmed on valed ning ta taotleb andmete ümberlükkamist enda kulul. Kolleegium rõhutas, et eeltoodu ei välista hageja võimalikke nõudeid meediaväljaande kui hageja kohta ebaõigete andmete avaldaja vastu.³⁴

TsMS § 445 lg 5 võimaldab kohtul isiku kohta ebaõigete andmete avaldamise tuvastamise korral hageja taotlusel otsuses ette näha, et kohtuotsuses sisalduvad andmed tuleb kostja kulul kohtu määratud viisil avalikult teatavaks teha või kohtuotsus osaliselt või täielikult avaldada. Kolleegiumi arvates on kannatanul VÕS § 1047 lg-st 4 tulenevalt lisaks õigusele nõuda andmete avaldajalt ebaõigete andmete ümberlükkamist õigus nõuda temalt ka muude toimingute tegemist, mis on suunatud avaldatud andmete ümberlükkamisele. Näiteks nõuda, et andmete avaldaja esitaks taotluse meediaväljaannetele või muule isikule ebaõigete andmete ümberlükkamiseks tema kulul.³⁵

Lisaks märkis kolleegium, et andmete avaldamine magistritöös on avaldamine VÕS § 1047 mõttes, kuna tegemist on andmete kättesaadavaks tegemisega kolmandatele isikutele. Kuigi ülikoolis kaitstav magistritöö on oma olemuselt teadustöö, mille puhul võib püstitada küsimuse akadeemilisest vabadusest põhiseaduse § 38 lg 1 mõttes, on akadeemiline vabadus piiratud teiste põhiseaduslike väärtustega. Viitega akadeemilisele vabadusele ei saa õigustada VÕS § 1055 lg 1 esimeses lauses kirjeldatud õigusvastast käitumist.³⁶

2.1.7. Tasu tehnoarajatise talumise eest ([2-16-7011/114](#))³⁷

Riigikohtu tsiviilkolleegium selgitas asjas, kas ja kuidas tuleb määrata tasu tehnoarajatise talumise eest isikule, kellele on juba määratud tasu üle tema kinnisasja mineva juurdepääsutee kasutamise talumise eest teise isiku poolt.

Kolleegium on varem selgitanud, et asjaõiguseaduse (AÕS) § 156 lg 1 järgi koormatava kinnisasja omanikele juurdepääsu talumise kohustuse eest määratav tasu peab lisaks maamaksu ja juurdepääsutee korrashoiu kulude hüvitamisele sisaldama hüvitist omandiõiguse riive eest (hüvitis kasutuseelise alusel) sõltumata asjaolust, kas juurdepääsu puudumine on tingitud juurdepääsu taotlejast sõltuvatest asjaoludest või temast sõltumatutest asjaoludest.³⁸ Juurdepääsu talumise kohustust saab võrrelda AÕS §-des 158 ja 1581 sätestatud tehnovõrkude ja -rajatiste talumise kohustusega, mille eest on koormatud kinnisasja omanikul õigus saada perioodilist hüvitist omandiõiguse kitsenduse tõttu, mis tähendab, et omanik jääb vastavas osas ilma kinnisasja kasutuseelisest.³⁹ Seega on koormatud kinnisasja omanikul õigus saada tehnoarajatise eest talumistasu, mis lisaks koormatud kinnisasja omaniku kulude hüvitamisele sisaldab hüvitist ka omandiõiguse riive eest. Lahendades koormatud kinnisasja omaniku avaldust korraga nii juurdepääsu kui ka tehnoarajatise talumise tasu määramiseks, tuleb mõlema talumiskohustuse tasud kindlaks määrata eraldi.⁴⁰

Kolleegium selgitas, et kui juurdepääsutee ja tehnoarajatis paiknevad koormataval kinnisasjal samas asukohas, mistõttu võib talumise tasu kulude hüvitamise komponent olla tehnoarajatise

³⁴ Samas, p 12.

³⁵ Samas, p 11.

³⁶ Samas, p 14.

³⁷ RKTkm 20.03.2019, [2-16-7011/114](#).

³⁸ RKTkm 28.03.2018, [2-14-60492/165](#), p 16.

³⁹ RKTkm 16.06.2016, [3-2-1-180-15](#), p-d 37–39.

⁴⁰ RKTkm 20.03.2019, [2-16-7011/114](#), p 14.

puhul kaetud tasuga, mis määratakse juurdepääsu talumise kohustuse eest, peab tehnorajatise talumise tasu sisaldama ikkagi hüvitist omandiõiguse riive eest. Kuigi koormatud kinnisasja omaniku omandiõigust on juba riivatud juurdepääsutee talumiskohustuse panemisega, on juurdepääsuteega samas asukohas oleva tehnorajatise talumiskohustuse panemine kinnisasja omanikule samuti omandipõhiõiguse riive. Omandipõhiõigus on riivatud mõlema kitsenduse puhul ning see tuleb igal juhul rahaliselt hüvitada.⁴¹

Lisaks selgitas kolleegium, et perioodilise talumiskohustuse tasu indekseerimine tarbijahinnaindeksiga ei ole põhjendatud. Selline järeldus on põhjendatud mitte seetõttu, et tarbijahinnaindeksiga indekseerimine muudaks lahendi täitmise keerukamaks ja ebaselgemaks, vaid põhjusel, et see indeks ei ole kohane. Tarbijahinnaindeks kui tarbekaupade ja tasuliste teenuste hindade muutust iseloomustav indeks ei arvesta kohaselt talumistasu määramise aluseks olevate asjaolude muutumisega.⁴²

2.1.8. Osanikuga õigusvaidluse pidamise otsustamine ([2-16-6563/81](#))⁴³

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis muutis otsusega varasemas tsiviilasjas väljendatud seisukohta, mille kohaselt on osanikuga õigusvaidluse pidamise otsustamine äriseadustikuga antud osanike pädevusse.⁴⁴

Kolleegiumi kogu koosseis leidis, et osaniku vastu nõude esitamiseks ja temaga õigusvaidluse pidamiseks ei ole vaja osanike otsust. Osanike pädevuses olevate küsimuste loetelu on sätestatud äriseadustiku (ÄS) §-s 168. Viidatud paragrahvi esimese lõike p 10 järgi on osanike pädevuses mh nõukogu liikmega või juhul, kui ühingul ei ole nõukogu, siis juhatuse liikmega õigusvaidluse pidamise otsustamine ning selles tehingus või vaidluses osaühingu esindaja määramine. Kolleegium märkis, et eeltoodud sättest ega ka ühestki muust seadusesättest ei tulene, et osaniku vastu nõude esitamise eelduseks oleks osanike sellekohane otsus. Kuigi ÄS § 177 lg 1 keelab osanikul hääletada, kui otsustatakse temaga õigusvaidluse pidamist ja selles vaidluses esindaja määramist, ei ole eelnimetatud küsimuse otsustamine ÄS § 168 järgi osanike ainupädevuses. ÄS § 177 lg 1 ei ole osanike pädevust reguleeriv säte, vaid osaniku hääleõigust piirav säte.⁴⁵

ÄS § 168 lg 2 esimese lause kohaselt võivad osanikud võtta vastu otsuseid ka juhatuse ja nõukogu pädevusse kuuluvates küsimustes. ÄS § 168 ja § 177 lg-t 1 tuleb koostoimes tõlgendada selliselt, et osaühingus, kus osanikud on samal ajal ka juhatuse liikmed ja kus tekib vajadus otsustada nõude esitamist enamusosanikust juhatuse liikme vastu, võimaldab ÄS § 177 lg-s 1 sätestatud hääleõiguse piirang vältida olukorda, kus enamusosanik blokeerib oma häältega nõude esitamise tema vastu. Hääletamispiirangu eesmärk on huvide konflikti vältimine, mitte osanike pädevuse kindlaksmääramine.⁴⁶

2.1.9. Otsustusõiguse üleandmine lapse kasuvanemale ([2-18-3298/40](#))⁴⁷

Lahendis selgitas Riigikohtu tsiviilkolleegium lapse andmist kasuperekonda hooldada. Perekonnaseaduse (PKS) § 122 lg 2 esimese lause järgi saab otsustusõiguse üleandmise menetluse algatada üksnes vanema või last hooldava isiku taotluse alusel. Menetluse eseme määrab avaldaja ning kohus saab lahendada asja üksnes avaldusest lähtudes. PKS § 122 lg 2

⁴¹ RKTkm 20.03.2019, [2-16-7011/114](#), p 15.

⁴² Samas, p 16.

⁴³ RKTko 20.03.2019, [2-16-6563/81](#).

⁴⁴ RKTkm 10.01.2012, [3-2-1-144-11](#), p 17.

⁴⁵ RKTko 20.03.2019, [2-16-6563/81](#), p-d 13 ja 14.

⁴⁶ Samas, p 14.

⁴⁷ RKTkm 16.01.2019, [2-18-3298/40](#).

teise lause kohaselt on kasuvanema taotlusel otsustusõiguse üleandmiseks lapse kasuvanemale vaja lapse vanemate nõusolekut. Kolleegium leidis, et sätte eesmärki arvestades on ka olukorras, kus taotluse esitab vanem, õiguste üleandmiseks vaja last hooldava isiku nõusolekut. Lapse PKS § 122 mõttes pikemaks ajaks kasuperekonda hooldada andmine eeldab selleks vanema ja last hooldava isiku vastavat kokkulepet ning kohus saab PKS § 122 lg 2 mõttes lapse hoolduse asjades otsustusõiguse üle anda üksnes vanema(te) ja last hooldava isiku nõusolekul.⁴⁸

⁴⁸ Samas, p 15.2.

2.2. MENETLUSÕIGUS

2.2.1. Kohtutäituri tasu ([2-17-11697/30](#))⁴⁹

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis lahendas alates 10. juunist 2018 kehtivate uute kohtutäituri tasumäärade kohaldamise küsimust. Kohtutäitur oli lähtunud põhitasu kindlaksmääramisel tasuotsuse tegemise ajal kehtinud kohtutäituri seaduses (KTS) sätestatud põhitasu määradest, mis on tunnistanud praeguseks ajaks põhiseadusega vastuolus olevateks.

Nimelt tunnistas Riigikohtu üldkogu 25. jaanuaril 2018 tsiviilasjas nr 2-15-17249⁵⁰ tehtud osaotsusega kohtutäituri põhitasu määrasid sätestava KTS § 35 lg-d 2 ja 3 põhiseadusega vastuolus olevaks. KTS muudatused, millega kehtestati muu hulgas uued kohtutäituri põhitasu määrad, jõustusid 10. juunil 2018. Rakendussätteid seadusandja ei kehtestanud. 21. septembril 2018 tegi üldkogu otsuse, milles asus seisukohale, et kuivõrd kohtutäitur lähtus asjas tasu määramisel sätestest, mis on praeguseks ajaks tunnistanud põhiseadusega vastuolus olevateks, ning nende asemel on seadusandja kehtestanud teistsugused tasumäärad, tuleb kohtutäituri vaidlustatud otsus tühistada ja kohtutäitur peab esitatud kaebuse uuesti lahendama. Kaebuse uuel läbivaatamisel tuleb kohtutäituri lähtuda kehtivatest tasumääradest.⁵¹

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis leidis praeguses asjas, et kuna üldkogu aktsepteeris põhiseaduspärastena kehtivas KTS-s sätestatud kohtutäituri põhitasu määrasid, ei saa kohus vaidluse lahendamisel aluseks võtta varem kehtinud (põhiseadusega vastuolus olevad) põhitasu määrad. Kohtutäituri tuleb kaebus uuesti läbi vaadata, lähtudes kehtivatest kohtutäituri põhitasu määradest.⁵²

Asjas kirjutas eriarvamuse kohtunik Henn Jöks. Eriarvamuse kohaselt jäeti otsuses tähelepanuta eelmainitud 25. jaanuari 2018 tsiviilasja nr 2-15-17249 tehtud osaotsuse p 88, milles üldkogu märkis, et kuni otsuse jõustumiseni kehtivad KTS § 35 lg-d 2 ja 3 endisel kujul ja neid tuleb kohaldada kohtutäituri põhitasu määramisel ning tasu puudutavate vaidluste lahendamisel. Seadusandjal on võimalik kehtestada uus regulatsioon tagasiulatuvalt isikutele, kes olid otsuse kuulutamise ajaks vaidlustanud kohtutäituri tasu suuruse ja kelle suhtes vaidlus oli pooleli, ja isikutele, kelle suhtes tehakse kohtutäituri tasu määramise otsus pärast üldkogu otsuse kuulutamist. Otsuse tegemise seisuga seadusandja uusi tasumäärasid kehtestanud ei ole. Otsusega andis kolleegiumi enamus soovitusliku juhise eirata ka teiste sarnaste asjade lahendamisel üldkogu seisukohta.⁵³

2.2.2. Tõendamiskoormis sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi korral ([2-17-1937/52](#))⁵⁴

Riigikohtu tsiviilkolleegium analüüsis lahendis, milline on tõendamiskoormis sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi korral. Asjas nõudis hageja sundtäitmise lubamatuks tunnistamist, sest hageja oli tasaarveldanud sundtäitmisele kuuluva summa nõudega, mis tal oli kostja vastu tulenevalt kostjapoolsest lepingurikkumisest.

Varasemalt on Riigikohus sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi korral leidnud, et hagejale piisab enda tõendamiskoormise täitmiseks sellest, et ta põhistab, et sissenõudjal

⁴⁹ RKTkm 09.01.2019, [2-17-11697/30](#).

⁵⁰ RKÜKo 25.01.2018, [2-15-17249/49](#), jõustus 25.07.2018.

⁵¹ RKÜKo 21.09.2018, [2-15-17249/53](#).

⁵² RKTkm 09.01.2019, [2-17-11697/30](#), p 16.

⁵³ Riigikohtunik H. Jöksi eriarvamus [2-17-11697/31](#).

⁵⁴ RKTko 14.03.2019, [2-17-1937/52](#).

(kostjal) ei pruugi nõuet olla. Seejärel on kostjal kohustus tõendada, et tal on hageja vastu sissenõutav nõue ulatuses, milles ta soovib täitemenetlust läbi viia. Kui kostja ei suuda tõendamiskoormist täita, tuleb hagi rahuldada ja sundtäitmine tunnistada lubamatuks.⁵⁵

Kolleegium täpsustas eelmainitud põhimõtet ning leidis, et selline tõendamiskoormis kehtib eelkõige nende täitemenetluse seadustiku (TMS) § 221 alusel esitatud hagide kohta, milles võlgnik hagejana vaidlustab kostja krediidilepingust tulenevat ja sundtäitmisele esitatud nõuet. Sel juhul on tõendamiskoormise eesmärk asetada võlgnik samasse positsiooni, mil kostja oleks tema vastu esitanud hagi krediidilepingust tuleneva nõude rahuldamiseks. Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi kui protsessuaalne hagi ei tohiks üldjuhul muuta kummagi menetlusosalise menetluslikku positsiooni paremaks ega halvemaks võrreldes tavalise hagi esitamise korral tekkiva menetlusliku positsiooniga. Selles asjas tuli kolleegiumi hinnangul asetada hageja tõendamiskoormise osas tavapärasesse kinnistu ostja positsiooni. Kuna hageja paneb maksma müügilepingust tulenevat nõuet, täpsemalt puuduste kõrvaldamiseks tehtavate kulutuste hüvitamise nõuet, kehtib sellisele nõudele tavaline tõendamiskoormis eelkõige lepingu rikkumise, kahju tekkimise ja põhjusliku seose osas.⁵⁶

2.2.3. Sissenõude pööramine töövõimetoetusele ([2-18-4482/25](#))⁵⁷

Kolleegium selgitas määruses töövõimetoetusele sissenõude pööramise eeldusi.

TMS § 131 lg 1 näeb ette võlgniku sissetulekute loetelu, millele ei saa täitemenetluses üldse sissenõuet pöörata või saab sissenõuet pöörata erandjuhul või eriseaduses ettenähtud korras. Erandjuhul sissetulekule sissenõude pööramise eeldused näeb ette TMS § 131 lg 2 esimene lause:

- 1) selleks on vaja sissenõudja avaldust;
- 2) senine täitemenetlus peab olema ebaõnnestunud või eeldatavasti ebaõnnestumas;
- 3) sissenõude pööramine peab olema õiglane.

Kolleegium märkis, et TMS § 131 lg 2 ei pea silmas sissenõudja eraldi avaldust, milles taotletakse võlgniku sissetulekutele erandjuhul sissenõude pööramist. Selles vaid korratakse TMS § 23 lg-s 1 märgitud põhimõtet, mille järgi täitemenetluse alustamiseks on üldjuhul vaja sissenõudja avaldust. Piisav on TMS § 23 kohane täitmisavaldus, kui selle järgi taotletakse muu hulgas sissenõude pööramist võlgniku sissetulekutele (sh nõudeõigusele). Seejuures ei ole sissenõudja kohustatud täitmisavalduses eraldi märkima, et asjakohaste eelduste olemasolu korral soovib ta TMS § 131 lg 2 kohaldamist. Kohtutäitur saab täitmisavalduse alusel rakendada kõiki õigusaktides ette nähtud sunniabinõusid sissenõudja nõude rahuldamiseks, sh TMS § 131 lg-t 2, arvestades samal ajal võlgniku seaduses sätestatud huvidega.⁵⁸

Kolleegium nentis, et ei ole võimalik täpselt ette kindlaks määrata ajalist piiri, millal saab lugeda täitemenetluse võlgniku muu vara suhtes ebaõnnestunuks. Ebaõnnestunuks lugemine sõltub konkreetsest täitemenetlusest. Üldise kriteeriumina ajalise piiri kohta tuleks lähtuda mõistlikust ajast. Ebaõnnestumisele võib viidata vahetult enne täitemenetlust mõne teise sissenõudja nõude alusel korraldatud täitemenetluse tagajärjetus.⁵⁹

⁵⁵ RKTCo 30.09.2015, [3-2-1-85-15](#), p 12.

⁵⁶ RKTCo 14.03.2019, [2-17-1937/52](#), p 13.

⁵⁷ RKTkm 20.03.2019, [2-18-4482/25](#).

⁵⁸ Samas, p 17.1.

⁵⁹ Samas, p 17.2.

Selleks, et hinnata, kas sissenõude pööramine on õiglane, tuleb arvestada konkreetse täitemenetluse poolte, eelkõige võlgniku ja sissenõudja õigustatud huve ja majanduslikku olukorda. Esmalt tuleb vaadata nõude liiki ja sissetuleku suurust, kuid need on vaid osa kriteeriumeist, mida arvestada. Selline eelkõige nõude liigi ja sissetuleku suuruse arvesse võtmine tagab maksimaalselt poolte huvidest lähtumise, arvestades esmalt seda, et üldjuhul ei või sissetulekut (töövõimetoetust) võlgniku huvidest lähtudes arestida, kuid erandjuhtudel kõiki asjaolusid koos kaaludes on see piiratult võimalik. Kolleegium märkis, et kui sissenõudja paneb täitemenetluses maksma nt elatise või (deliktilise) kahju hüvitamise nõude, võib töövõimetoetusele sissenõude pööramine olla õiglasem kui mõne muu nõude korral, kuid ka sel juhul tuleb arvestada kõiki asjaolusid kogumis.⁶⁰

9. jaanuaril 2018 jõustus muudatus, millega täiendati TMS § 132 lg-ga 1². Nimetatud lõike kuni 10. juunini 2018 kehtinud redaktsiooni esimese lause kohaselt, kui sissenõude pööramine võlgniku muule varale ei ole viinud või eeldatavalt ei vii nõude täielikule rahuldamisele, võib arestida kuni 20 protsenti TMS § 132 lg-s 1 nimetatud sissetulekust. Teise lause kohaselt sissetulekut ei arestita, kui see jääb alla kehtestatud toimetulekupiiri. Kolleegium selgitas, et alates 9. jaanuarist 2018 tuleb töövõimetoetusele sissenõude pööramise lubatavust otsustades kohaldada TMS § 131 lg-t 2 koos TMS § 132 lg-ga 1². Analüüsida tuleb nii seda, kas sissenõude pööramine on lubatav TMS § 131 lg 2 järgi, kui ka seda, millises täpsemas ulatuses võib töövõimetoetusele sissenõude pöörata.⁶¹

Sissenõude pööramist töövõimetoetusele maksimaalses lubatud määras peab kohtutäitur põhjendama. Otsustamaks selle üle, millises määras tuleks võlgniku töövõimetoetusele sissenõude pöörata, tuleb hinnata võlgniku majanduslikku ja muud olukorda tervikuna. Hinnata tuleks mh seda, kas töövõimetoetuse maksimaalses määras arestimisel on tagatud võlgniku toimetulek minimaalselt vajalikus määras (kulutused eluasemele, toidule, riietele, ravimitele, transpordile jms), samuti seda, kas võlgnikul võib olla muid sissetulekuid või sääste. Kolleegium lisas, et töövõimetoetusele sissenõude pööramise ja selle ulatuse üle otsustamisel ei ole asjakohane arutleda selle üle, kas pädeva asutuse määratud töövõimetoetuse suurus on piisav või mitte. Hindamisel tuleb arvestada ka TMS § 132 lg 1² teises lauses kehtestatud sissetuleku minimaalmäära, mis peab võlgnikule kätte jääma.⁶²

Kolleegiumi hinnangul ei ole TMS § 132 lg 1² (9. jaanuarist 2018 kuni 10. juunini 2018 kehtinud redaktsioonis) vastuolus põhiseadusega. TMS § 132 lg-s 1² sisalduv õigus arestida töövõimetoetusest kuni 20% ei riiva põhiseaduses sätestatud põhiõigusi, eelkõige omandipõhiõigust ebaproportsionaalselt. Kohtutäituri otsuse peale, mis on tehtud TMS § 132 lg 1² alusel, on menetlusosalisel TMS § 217 lg 1 järgi õigus esitada kaebus kõigepealt kohtutäiturile endale ja seejärel TMS § 218 lg 1 järgi maakohtule. Maakohtu lahendi peale on seadusega tagatud kahekordne ehk maksimaalne kaebeõigus. Seega on kohtutel võimalik iga juhtumi kõiki asjaolusid arvestades ja kaaludes teha põhjendatud lahend selle kohta, kas töövõimetoetuse arest on erandlikel asjaoludel lubatud ja kui on, siis millises ulatuses 20% piires. Seega võimaldab TMS § 132 lg 1² (koostoimes TMS § 131 lg-ga 2) teha iseenesest ka otsuse, et töövõimetoetusele sissenõude pööramine ei ole üldse lubatud, st vältida omandipõhiõiguse riivet täielikult.⁶³

⁶⁰ Samas, p 17.3.

⁶¹ Samas, p 18.3.

⁶² Samas, p 21.1.

⁶³ Samas, p 22.

2.2.4. Jälitusprotokolli lubatavus tsiviilkohtumenetluses ([2-15-13216/93](#))⁶⁴

Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kogu koosseis⁶⁵ käsitles selles lahendis *obiter dictum*'i korras jälitusprotokolli kui tõendi lubatavust tsiviilkohtumenetluses.

Kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 126¹² lg 3 järgi võib jälitustoiminguga saadud andmeid kasutada teises jälitustoimingus, teises kriminaalmenetluses, julgeolekukontrollis, seaduses sätestatud juhul isiku tööle või teenistusse võtmise ning loa või litsentsi andmise otsustamisel isiku seaduses sätestatud nõuetele vastavuse kontrollimiseks. Seega on seadusandja viidatud normiga sätestanud ammendava loetelu olukordadest, mil riik võib ülekaalukat avalikku huvi silmas pidades varem jälitustoiminguga saadud andmeid kasutada jälitustoimingu algupärasest eesmärgist erineval otstarbel. Arvestades, et säte näeb riigile ette aluse riigi poolt varem jälitustoiminguga kogutud andmete teisel otstarbel kasutamiseks, ei piira KrMS § 126¹² lg 3 kolleegiumi hinnangul teiste subjektide õigust jälitustoiminguga saadud andmeid kasutada, nt jälitustoiminguga puudutatud isikul enda õiguste kaitseks hilisemas tsiviilkohtumenetluses.⁶⁶

Eelnev ei tähenda aga, et jälitustoiminguga saadud andmete kasutamine oleks teistele subjektidele tingimusteta lubatav. Jälitustoiminguga saadud andmed on tsiviilkohtumenetluses lubatav tõend vaid juhul, kui see vastab TsMS §-s 238 toodud tingimustele. Tõendi saamise õiguspärasus hõlmab TsMS § 238 lg 3 p 1 mõttes ennekõike jälitustoimingu loa taotlemisel ja andmisel, toimingu tegemisel ning tõendi tsiviilkohtumenetluses enda valdusesse saamisel seaduse nõuete järgimist. Tõendi lubatavust hindab tsiviilasja arutav kohus. Kui tsiviilasja arutava kohtu hinnangul on tõend saadud põhiõiguse rikkumisega, võib kohus keelduda tõendi vastuvõtmisest. Vastava kaalutusotsuse langetamisel peab kohus kaaluma riive intensiivsust ning tõendi vastu võtmata jätmise mõju tõendi esitaja õigustele.⁶⁷

Jälitustoiminguga saadud andmete käitlemisel peab kohus veenduma, et sellega ei kaasneks jälitustoiminguga puudutatud isikute põhiõiguse rikkumist. TsMS § 38 alusel on kohtul mh võimalik omal algatusel menetlus menetlusosalise, tunnistaja või muu isiku eraelu kaitseks kinniseks kuulutada.⁶⁸

Lisaks käsitles kolleegium lahendis tõendi esitamise lubatavust apellatsioonimenetluses. Kolleegium leidis, et olukorras, kus maakohus tõendi menetlusosalisele tagastab, saab menetlusosaline tõendi soovi korral ringkonnakohtus uuesti esitada, kui ta leiab, et maakohus tagastas tõendi õigusvastaselt. TsMS § 652 lg 6 sätestab, et pool ei või apellatsioonimenetluses tugineda asjaolule, et esimese astme kohus rikkus menetlusõiguse normi, kui ta ei esitanud esimese astme kohtus sellele õigeaegselt vastuväidet. Vastuväite esitamine ei asenda apellatsioonkaebuses maakohu menetlusõiguse normi rikkumisele tuginemist ega anna seega ringkonnakohtule õigust omal algatusel tõendeid koguda.⁶⁹

Lahendile kirjutati eriarvamus, milles ei nõustutud sellega, kuidas enamus põhjendas jälitustoiminguga saadud andmete tõendina kasutamise lubatavust tsiviilkohtumenetluses. Eriarvamuse kohaselt ei nähtu lahendist, milline õigusnorm võimaldab kasutada jälitustoiminguga saadud andmeid selle kogumise algsest eesmärgist erineval otstarbel

⁶⁴ RKTko 01.02.2019, [2-15-13216/93](#).

⁶⁵ Lisaks tsiviilkolleegiumi liikmetele oli kohtukoosseisus ka üks kriminaalkolleegiumi ja üks halduskolleegiumi kohtunik.

⁶⁶ RKTko 01.02.2019, [2-15-13216/93](#), p 17.1.

⁶⁷ Samas, p 17.2.

⁶⁸ Samas, p 17.3.

⁶⁹ Samas, p 14.2.

eraõiguslike vaidluste lahendamisel tsiviilkohtumenetluses. See, et seadusandja on KrMS § 126¹² lg-s 3 soovinud sätestada ammendavat loetelu, nähtub KrMS § 126² lg-st 3, KrMS § 1 lg-st 2 ja KrMS § 126² lg-st 10. Eriarvamuse koostajad juhtisid tähelepanu ka sellele, et jälitustoiminguga võivad olla riivatud ka teiste isikute õigused ja vabadused. Põhiõiguste riive kaasneb nii jälitustoimingu tegemise kui jälitustoiminguga saadud andmete töötlemisega.⁷⁰

2.2.5. Menetluskulude vaidlustamine lihtmenetluse asjas ([2-17-13363/52](#))⁷¹

Tsiviilkolleegiumi kogu koos seis selgitas apellatsioonkaebuse menetlemisest keeldumist menetluskulude suuruse vaidlustamisel lihtmenetluse asjas ja täpsustas oma 7. juunil 2018. a tsiviilasjas 2-17-102708⁷² tehtud määruse p-s 11 väljendatud seisukohta.

Kõigepealt selgitas kolleegium, et ringkonnakohus ei pea lihtmenetluse asjas apellatsioonkaebuse menetluse võtmisest keeldumist TsMS § 637 lg 2¹ alusel pikemalt põhjendama, kui et määrusest oleks selgelt arusaadav, et kaebuse menetlemisest on keeldutud viidatud normi alusel ning põhjusel, et maakohus ei ole andnud luba edasikaebamiseks ning maakohtu otsuse tegemisel ei ole selgelt ebaõigesti kohaldatud materiaaõiguse normi, selgelt rikutud menetlusõiguse normi ega selgelt ebaõigesti hinnatud tõendeid või et võimalikud minetused materiaaõiguse normi ebaõigesti kohaldamisel, menetlusnormide järgimisel või tõendite hindamisel ei võinud oluliselt mõjutada maakohtu lahendit. Määruse pikemalt põhjendamise kohustus ei oleks kooskõlas menetlusökonomiaga.⁷³

Ringkonnakohus aga ei saa apellatsioonkaebuse menetluse võtmisest TsMS § 637 lg 2¹ alusel keelduda, kui korraga on täidetud kolm tingimust:

- 1) maakohus on lihtmenetluse asja otsuses kindlaks määranud menetluskulude rahalise suuruse;
- 2) menetlusosaline vaidlustab apellatsioonkaebuses ka menetluskulude rahalise suuruse;
- 3) täidetud on TsMS § 178 lg-s 2 sätestatud eeldus ehk vaidlustatav menetluskulude summa ületab 200 eurot.

TsMS § 637 lg 2¹ kohaldamise seisukohast ei ole oluline, milliseid vastuväiteid on apellant kindlaksmääratud menetluskulude summale esitanud. Kohtupraktika ühtlustamiseks märkis kolleegium, et menetluskulude rahalise suuruse vaidlustamisega TsMS § 178 lg 2 mõttes on tegu ka siis, kui menetlusosaline on vaidlustanud küll üksnes menetluskulude jaotust, kuid maakohtu otsuses on menetluskulud kindlaks määratud 200 eurot ületavas summas.⁷⁴

2.2.6. Esialgne õiguskaitse hagita perekonnaasjas ([2-18-16690/41](#))⁷⁵

Tsiviilkolleegium käsitles lahendis, kas hagita perekonnaasjas, mille ese on PKS § 137 mõttes ühise hooldusõiguse osaline lõpetamine laste meedias kajastamise osas, saab esialgse õiguskaitse korras keelata lastesse puutuva meedias avalikustamise. Tegemist oli kinnise menetlusega, avalikustati lahendi p-d 9–28.

Varasemas praktikas on kolleegium selgitanud, et vaatamata sellele, et kohtul on TsMS § 377 lg 2 alusel vaidlusaluse õigussuhte esialgsel reguleerimisel ulatuslik diskretsiooniõigus ja

⁷⁰ Riigikohtunike M. Seppiku ja T. Tampuu eriarvamus [2-15-13216/94](#), mille punktidega 1 (s.h alapunktidega 1.1-1.5) ja 3 on ühinenud N. Parrest.

⁷¹ RKTkm 10.04.2019, [2-17-13363/52](#).

⁷² RKTkm 07.06.2018, [2-17-102708/37](#).

⁷³ RKTkm 10.04.2019, [2-17-13363/52](#), p 15.

⁷⁴ Samas, p-d 18–19.

⁷⁵ RKTkm 10.04.2019, [2-18-16690/41](#).

TsMS §-s 378 sätestatud hagi tagamise abinõude loetelu ei ole ammendav, ei saa hagi tagada vaidlusaluse õigussuhte väliselt. See tähendab, et taotletud hagi tagamise abinõu peab kuuluma hagi esemeks oleva vaidlusaluse õigussuhte esialgse reguleerimise alla.⁷⁶ See seisukoht on kolleegiumi arvates asjakohane ka esialgse õiguskaitse puhul.⁷⁷

Kolleegium märkis, et lapsega seostuva meedias kajastamine puudutab ühest küljest lapse isikuõigusi, kuid vanema ja lapse vahelisel suhtel põhineva vanema hooldusõiguse ning lapse esindusõiguse kaudu ka vanema õigusi ühise lapse suhtes. Hõlmatud on ka ühise hooldusõiguse teostamine PKS § 118 mõttes. Seega kuulub lapsesse puutuva meedias kajastamine õigussuhte esialgse reguleerimise alla. Kohus ei saa üldjuhul lahendada asja esialgse õiguskaitse korras sisuliselt, küll aga saab kohus menetluse ajaks kohaldada abinõusid, millega reguleeritakse vanema ja lapse õigussuhet ajutiselt ning mis on asjakohased lapse parimaid huve arvestades või lapse heaolu ohustamise tõttu. Seega võib lapsega seotud perekonnaasjades olla lubatav abinõu keeld avalikustada kohtumenetluse ajal lapsesse puutuvat meedias.⁷⁸

TsMS § 377 lg 2 alusel abinõude kohaldamiseks ei pea esinema TsMS § 377 lg 1 eelduseid, kuid abinõude kohaldamine on põhjendatud, kui see on vajalik olulise kahju või omavoli vältimiseks või muul põhjusel.⁷⁹ Eeltoodu kehtib ka esialgse õiguskaitse korral, sest kohaldub hagi tagamise regulatsioon (TsMS § 477¹ lg 2). Kuigi kinnise menetluse puhul on keeld kohtumenetlusega seotud informatsiooni avalikustada, ei hõlma see kogu lapsesse puutuvat informatsiooni. Kohus peab esialgse õiguskaitse rakendamisel hindama, millises ulatuses on esialgse õiguskaitse rakendamine üksikjuhtumi asjaolusid arvestades põhjendatud. Põhjendatud on eelkõige sellised abinõud, mis aitavad reguleerida lapsega seotud kiireid küsimusi kohtumenetluse ajal, mis on vajalikud lapse parimatest huvidest lähtuvalt või lapse heaolu ohustamise tõttu. Ei ole välistatud, et asjakohane võib olla ka selliste lapsesse puutuvate asjaolude avalikustamise keelamine, mis ei puuduta käimasolevat kohtumenetlust.⁸⁰

Kuigi TsMS § 378 ei võimalda menetlusvälisele isikule panna aktiivseid kohustusi ega võtta temalt õigusi, siis ei saa välistada, et lapsega seotud asjades võib lapse parimate huvide põhimõtte eripärast tulenevalt olla põhjendatud kohaldada erandlikel juhtudel lapse heaolu ohustamise takistamiseks abinõusid ka kolmandate isikute vastu. Kuna vanem otsustab lapsesse puutuvaid küsimusi lapse asemel, on eelkõige lubatav aga üksnes abinõude kohaldamine vanemate suhtes. Vaidlusalune õigussuhe piirdub vanemate ja lapse vahelise õigussuhtega, kuhu ei ole hõlmatud kolmandad isikud. Ühise hooldusõiguse korral ei saa üks vanematest avalikustada lapsesse puutuvat meedias teise vanema nõusolekuta.⁸¹

2.2.7. Riigi õigusabi esialgse õiguskaitse lahendamisel ([2-18-16690/41](#))⁸²

Kolleegium selgitas kohtupraktika ühtlustamiseks riigi õigusabi seaduse (RÕS) § 22 lg 7 kohaldamist.

RÕS § 22 lg 7 kohaselt määratakse riigi õigusabi tasu advokaadi taotlusel kindlaks kohtueelse menetluse lõpus ja igas kohtuastmes menetluse lõpus või vähemalt kolme kuu möödumisel viimasest riigi õigusabi tasu suuruse ja kulude hüvitamise suuruse kindlaksmääramiseks esitatud taotluse lahendamisest. Kolleegium märkis, et kohtutel on kaalutusõigus otsustada,

⁷⁶ RKTkm 24.10.2018, [2-16-17776/39](#), p 15.

⁷⁷ RKTkm 10.04.2019, [2-18-16690/41](#), p 11.

⁷⁸ Samas, p-d 12–14.

⁷⁹ RKTkm 07.11.2018, [2-18-6491/38](#), p-d 12–16.

⁸⁰ RKTkm 10.04.2019, [2-18-16690/41](#), p-d 15–17.

⁸¹ Samas, p-d 18–19.

⁸² RKTkm 10.04.2019, [2-18-16690/41](#).

kas riigi õigusabi tasu kindlaksmääramine on menetlusökoonoomia põhimõttest lähtudes põhjendatud hagi tagamise või esialgse õiguskaitsega seotud määruskaebemenetluses või alles lõpplahendi tegemisel. Kuna riigi õigusabi tasu kindlaksmääramine alles asja lõpplahendi tegemisel võib olla põhjendatud näiteks seetõttu, et põhimenetluse ja hagi tagamise või esialgse õiguskaitse kohaldamisega seotud kulud ei ole eristatavad.⁸³

Kuna riigi õigusabi tasu reguleerib eriseadus, ei ole riigi õigusabi tasu kandmise otsustamisel menetluskulude jaotuse regulatsioon TsMS § 173 lg 1 mõttes asjakohane. Riigi õigusabi tasu kandmine otsustakse menetluskulude jaotusest eraldi, asjaolu, et menetluskulude jaotus otsustatakse lõpplahendis, ei takista riigi õigusabi tasu kohta määruse tegemist. Kui hagi tagamise või esialgse õiguskaitsega seotud kulud on põhimenetluse kuludest eristatavad, siis oleks üldjuhul põhjendatud, et hagi tagamise või esialgse õiguskaitse kaebemenetlusega seotud riigi õigusabi tasu vastavas kohtuastmes määraks kindlaks iga kohtuaste, kes määruskaebust menetleb.⁸⁴

⁸³ Samas, p 24.

⁸⁴ Samas, p-d 24–25.